

Milli Kültür Araştırmaları Dergisi (MİKAD) / Cilt 5 - Sayı 2

Sorumlu Yazarlar: Berivan KIZILIRMAK / İzmir Kavram Meslek Yüksekokulu, Öğr. Gör.
berivan.kizilirmak@kavram.edu.tr ORCID ID: 0000-0003-1153-2873

Mustafa TATLİCAN, İzmir Kavram Meslek Yüksekokulu, Öğr. Gör.
mustafa.tatlican@kavram.edu.tr ORCID ID: 0000-0003-3563-476X

Atf: KIZILIRMAK, B. ve TATLİCAN, M. (2021). Dış Ticaret Yapan Firmalarda İş Sağlığı Ve Güvenliği Uygulamalarının İş/İşletme Performansı Üzerine Etkisi, Milli Kültür Araştırmaları Dergisi, Cilt5, Sayı2, s. 34-46.

Makale Gönderim Tarihi: 3 Eylül 2021/ Kabul Tarihi: 5 Aralık 2021

DIŞ TİCARET YAPAN FİRMALARDA İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ UYGULAMALARININ İŞ/İŞLETME PERFORMANSI ÜZERİNE ETKİSİ

Özet

Artan dış ticaret faaliyetleri ile birlikte lojistik süreçlerin kesintiye uğramadan gerçekleşmesi, giderek önem kazanmaktadır. Bir yandan dış ticaret hacminde ihracat fazlası vermeyi hedefleyen ülkeler, mal ve hizmet faaliyetlerinde rekabet avantajı elde etmek isterken öte yandan gelişen teknolojiyi dış ticaretin kalbi olan lojistik süreçlerle uyumlaştırma çabasındadırlar. Mal ve hizmetlerin üretilmesi kadar, üretilen mal ve hizmetlerin doğru şekilde depolanması, doğru yer ve zamanda teslim edilmesi de oldukça önemlidir. Emegün yoğun olarak kullanıldığı bütün sektörlerde olduğu gibi lojistik sektöründe de iş sağlığı ve güvenliği hayati önem taşımaktadır. Günümüzde iş operasyonlarının küreselleşmesi ile lojistik sistemler tehdit altındadır. Her türlü belirsizlik ve aksaklıklar ciddi kazalara sebebiyet vermektedir. Çalışmada, lojistik sektöründe; iş sağlığı ve güvenliği konusunda yönetsel önlem ve tedbirlerin alınıp alınmadığını, iş sağlığı ve güvenliği kriterlerine göre çalışılıp çalışmadığını, iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerinin uygulanma durumlarını, iş güvenliği eksikliğinin olduğu durumlarda işçilerin hangi sorun/risklerle karşılaştıklarını tespit etmek amaçlanmıştır. Ayrıca iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınması ve gerekli eğitimlerin verilmesinden sonra iş/işletme performansını belirlemek bunların sonucunda önerilerde bulunmak araştırmanın bir diğer amacıdır. Araştırmanın örneklemini Kütahya ili oluşturmaktadır. Araştırma, Kütahya'da faaliyet gösteren 4 dış ticaret firmasının, lojistik faaliyetlerin aşamalarından sorumlu personeller kapsamında gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, sosyo-demografik verilerin sorulduğu anket formu ile iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının iş/işletme performansı üzerine etkisini ölçmek için geliştirilen anket formu birlikte uygulanmıştır. Anket sonuçları, SPSS 25.0 paket programı ile analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Lojistik, İş Sağlığı ve Güvenliği, Dış Ticaret, İş/İşletme Performansı

THE EFFECT OF OCCUPATIONAL HEALTH AND SAFETY PRACTICES ON BUSINESS PERFORMANCE IN FOREIGN TRADING COMPANIES

Abstract

Non-stop logistics processes become increasingly important with the increasing foreign trade activities. On the one hand, countries aiming to have an export surplus in their foreign trade volume want to gain competitive advantage in their goods and service activities, on the other hand, they try to harmonize the developing technology with the logistics processes, which are the heart of foreign trade. As well as the production of goods and services, it is also very important to store the produced goods and services in the right way and to deliver them at the right place and time. As in all labor-extensively sectors occupational health and safety is of vital importance in the logistics sector. Today logistic systems are under the threat with the globalization of business operations. All kinds of uncertainties and troubles cause serious accidents. The purpose of this study is to determine whether administrative measures on occupational health and safety in logistics sector are taken, employees work according to occupational health and safety criteria, the OHS trainings are applied and what problems or risks employees experience in cases of occupational safety or not. In addition, after taking OHS measures and providing the necessary trainings, determining the business performance and making recommendations as a result of them is another purpose of the study. The sample of the study is the province of Kutahya. The study was carried out within the scope of the personnel responsible for the stages of logistics activities of 4 foreign trade companies operating in Kutahya. In the study, the survey form asking socio-demographic data was applied together with the survey form developed to measure the effect of occupational health and safety practices on business performance. The survey results were analyzed with SPSS 25.0 package program.

Key Words: Logistics, Occupational Health and Safety, Foreign Trade, Business Performance

Giriş

Lojistik kavramı, tarihini kazdığımızda oldukça ilginçtir. 1950'li ve 60'lı yıllarda lojistik nakliye ve depolama ile sınırlıydı. Sıradan bir kişi lojistiği sadece nakliye ve depolama işlevi olarak algılamıştır. Ambalajlama, etiketleme ve envanter yönetimi gibi katma değerli hizmetler 70'li yıllarda yeni yeni duyulmaya başlanmıştır. 80'li yıllarda verimlilik üstünlüğü kazanılmış, 90'lı yıllara gelindiğinde ise gümrük işlemleri, ithalat/ihracat yönetimi, nakliye, yükleme ve boşaltma, sipariş hazırlama, sipariş gerçekleştirme, nakliyat, danışmanlık, filo yönetimi, tesis yeri gibi katma değerli hizmetleri de bünyesinde barındırdığı görülmüştür (Anandhi – Perumal: 2013).

Lojistikte, mal ve hizmetlerin üretilmesi kadar, üretilen mal ve hizmetlerin doğru şekilde depolanması, doğru yer ve zamanda teslim edilmesi de oldukça önemlidir. Lojistik ürünlerin ham madde aşamasından son tüketiciye kadar geçen süreçte emeği ve teknolojiyi yoğun olarak kullanan bir sektördür. Emeğin yoğun olarak kullanıldığı bütün sektörlerde olduğu gibi lojistik sektöründe de iş sağlığı ve güvenliği hayati önem taşımaktadır (Baylan – Karaçevirgen: 2019).

Lojistiğin, tedarik zinciri ayağında yaşanan kesintileri en aza indirmek ve çalışanların güvenliğini sağlamak için uygulanan İSG (İş Sağlığı ve Güvenliği) programları ayrıca tedarik zincirindeki sürdürülebilirlik çabaları için de önemli bir durum teşkil etmektedir. Yaşanan riskleri azaltmak ve sürdürülebilirliği devam ettirmek adına yapılan; tedarikçilere verilen eğitim, gelişen işçi güçlendirme programları, sürdürülebilirlik yönetimini geliştirecek tedarikçiler, sağlık ve güvenlik koşulları gibi sistemler, iş güvenliği riskini azaltmanın yanında kalitesizlik veya üretim riskini de azaltmaktadır (Auyong vd. 2012).

İşyerinde kazaları önlemek için sürekli ve artan yapılandırılmış önlemlere rağmen, yaralanmalar ve işle ilgili hastalıklar, imalat ve hizmet endüstrilerinde dünya çapında sorun teşkil etmektedir. İş sağlığı ve güvenliği önlemleri, endüstri devriminin ilk yıllarından itibaren gelişmektedir. Temel güvenlik kuralları ve disiplin önlemleri ile

endüstriyel operasyonlardaki kaza sayısını azaltmak için ilk önlemler alınmıştır. Benzer şekilde, gelişmiş ülkelerde şirketleri güvenliği geliştirmeye ve risklere karşı önlem almaya zorlamak için yeni güvenlik düzenlemeleri çıkarılmıştır (Reinert, 2016). Organizasyon sistemleri geliştikçe, insan-makine sistemlerinin ve ergonomi gibi çok yönlü disiplinlerin gelişimi, teknolojik çöküşlerle ilgili olarak işlemlerin ve süreçlerin karmaşıklıklarını ele almak için yeni olanaklar yaratmaktadır. Ayrıca, birçok sektördeki ana risklerin ve sağlık sorunlarının nedenlerini ele almak için iş sağlığı ve güvenliği ve yönetim sistemleri (OHSMS'ler) oluşturulmuştur. İş sağlığı ve güvenliği yönetimine olan ilginin artması, sağlık ve güvenlikle ilgili yürütme uygulamalarının ek olarak düzenlenmesine de neden olmuştur (Erol, 2019:121).

Büyüyen bir ekonomi çağında, küresel pazardaki rekabet çok büyük. İşletmelerin var olmaları ve sektörlerinde lider olmaları sürekli gelişim göstermelerine bağlanmıştır (Tatar - Obrecht, 2020). Gelişmekte olan ülkelerde, çalışanların verimliliğinin ve İSG'nin iyileştirilmesi, endüstrinin önemli ilgi alanına girmiştir. Bu tür endüstrilerin bazı ortak özellikleri incelendiğinde; uygun olmayan işyeri tasarımı, kötü yapılandırılmış işler, iş talepleri ile işçinin yetenekleri arasındaki uyumsuzluk, olumsuz ortamlar, zayıf insan-makine sistemi tasarımı ve uygun olmayan yönetim programları gibi faktörler görülmektedir. Bu faktörler işyeri tehlikelerine, kötü çalışan sağlığına, mekanik donanım yaralanmalarına ve sakatlıklara yol açmakla birlikte işçi verimliliğini ve iş/ürün kalitesini düşürmekte ve maliyetleri artırmaktadır (Shikdar - Sawaqed, 2003).

Literatür Özeti

Erol (2019) Endüstri 4.0 tabanlı iş sağlığı ve güvenliği ve yönetim sistemleri (OHSM) bilginizi geliştirebilecek birkaç yeni araştırma fırsatını göstermiştir. Çalışmanın katkısı iki yönlüdür: İlk olarak, Endüstri 4.0'ın çağdaş tedarik zincirlerinde ve organizasyonlarda OHSM faaliyetlerini nasıl etkileyeceğini inceleyen güncel literatür araştırılmıştır. İkinci olarak, mevcut son teknoloji analizi göz önüne alınarak, gelecekteki araştırma yönleri ve önerileri tartışılmıştır.

Hallikainen (2017) tezinde, orta düzey lojistik eğitiminde iş güvenliği politikasının geliştirilmesi için bir ön plan oluşturmuştur. Orta düzey lojistik eğitiminde iş güvenliğinin gereklilikleri ve iş güvenliği politikasının başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi için gereken kapsam incelenmiş, dikkat gerektiren potansiyel riskler içeren tüm operasyonlarla ilgili güvenlik konularının gerekliliklerini önceden belirlemenin risklerin önüne geçebilmede önemli bir paya sahip olduğunu belirtmiştir.

Auyong, Zailani ve Surieiteny (2012) Malezya'da lojistik çalışanlarına iş sağlığı ve güvenliği anketi yapmışlardır. Lojistikçilerin motivasyonunu ve performansını etkileyen durumların neler olduğunu belirlemeye yönelik yapılan çalışmada; iş yerinde alınan önlemler ve müdahaleler olduğunu tespit etmişlerdir. Lojistik güvenlik sorunlarının teorik olarak eksik kaldığını, güvenli olmayan davranış risklerine karşı farkındalığı artırmak amacıyla kazaların sayısını ve ilgili olayları duyurmanın daha belirgin hatalı davranışlara ve potansiyel tehlikelere yol açtığını belirtmişlerdir.

Rajchel (2014) Literatür araştırması sonucunda, kâr amacı gütmeyen kuruluşların temel nedenlerine ve güvenlik aksaklıklarına odaklanan bir araştırma eksikliği bulunduğunu ve bu eksikliği kapatmak amacıyla hava taşımacılığı sektöründe yaşanan güvenlik risklerini, yaptığı çalışmada korelasyon analizi ile desteklemiştir. Art

arda yaşanan aksiliklerin operasyon dengesini bozduğunu ve güvenlik önlemlerinde yapılan hataların, aksilikleri daha da artırdığını belirtmiştir.

Auyong, Zailani ve Surieiteny (2014) Lojistik personelin katılımıyla gerçekleştirdikleri anket çalışmasında, bireysel faktörler ile işyeri faktörleri arasındaki ilişkiyi ayrıntılı olarak incelemişlerdir. Güvenlik konusunda farkındalık düzeyinin artmasını amaçlayan çalışmada, firmalar ve çalışanları arasında güvenlik açısından katkı sağlayan ortak unsurların neler olduğunu, firmaların, kazayı önlemek için yürüttüğü iş sağlığı ve güvenliği programlarını daha ayrıntılı olarak değerlendirmelerini ve ortaya çıkan psişik, sosyolojik ve ekonomik maliyetleri de göz önüne almalarını önermişlerdir.

Baylan ve Karaçevirgen (2019) Lojistik sektöründe taraf olduğumuz uluslararası konvansiyon ve standartların iş sağlığı ve güvenliği açısından değerlendirildiği çalışmada, lojistik sektöründe yaşanan iş kazaları küresel ölçekte analiz edilmiş ve Türkiye'nin Lojistik Performans Endeksi'nde (LPI) iyileşmeler yaşanması için iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin önerilerde bulunulmuştur. Uygulanan mevzuatların çeviri değil kendi koşullarına uygun, kapsamlı mevzuat olması gerektiğini, İSG kültür ve eğitimlerinin lise düzeyindeyken verilmesinin önemini vurgulamışlardır. Ayrıca mevcut yasal düzenlemelerin olmasına rağmen yüksek düzeyde yaşanan iş kazalarının, denetim eksikliğinden kaynaklı olabileceğini bunun için 250'den az işçi çalıştıran işletmelerde denetimlerin rutin hale getirilmesi, sorunu çözmeye önemli adımlardan birisi olarak önerilmiştir. Son olarak lojistik işletmeleri uluslararası geçerliliği olan TS ISO 45001:2018 belgesini almaya teşvik edilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Auyong, Suhaiza ve Lilis (2014) Çalışmanın popülasyonunu, Malezya'daki bir lojistik firmasının personelleri oluşturmaktadır. Kullanılabilirlik örnekleme yöntemi kullanılarak kantitatif yöntem uygulanmıştır. Personeller arasında, algılanan güvenlik yönetimini inceleyen çalışmada, ankette elde edilen veriler SPSS yazılımı kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışma, Malezya'daki İSG yönetiminin genel algısının oldukça yüksek olduğunu ve 3.58 ile 4.06 arasında değiştiğini ortaya koymuştur. Açık güvenlik politikasına sahip bir şirketin, personelin memnuniyetini artıracaklarını ayrıca uygun raporlama sistemi, personeli yaralanmaları bildirmeye ve kendi güvenliklerinin sorumluluğunu üstlenmeye teşvik edeceğini belirtmişlerdir.

Marzuki ve Sularso (2018) İş güvenliği kültürünün, liderliğin ve motivasyonun iş tatmini ve çalışanlara etkisini amaçlamaktadır. Sonuç olarak, 7 Hipotezden çoğu doğrulandı, sadece bir tanesi (H2) reddedildi. Diğer 6 hipotez yani H1, H3, H4, H5, H6, H7 kabul edildi. Bu sonuçlar, iş güvenliği kültürünün iş tatmini (H1) açısından önemli bir etkiye sahip olduğunu, ancak çalışan performansı (H2) üzerinde önemli bir etkisinin olmadığını göstermiştir. Liderlik değişkeni hem iş tatmini (H3) hem de çalışan performansı (H4) üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu ve motivasyonun iş tatmini (H5) ve çalışan üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu açıklamışlardır.

Quartey ve Pupilampu (2012) Gelişmekte olan ekonomilerin çoğunda nakliye ve imalat sanayilerinde çalışan sağlığı ve güvenliği durumunun büyük ölçüde incelenmediğini tespit etmişlerdir. Çalışmada amaç, denizcilik ve imalat sanayi uygulamalarında çalışan sağlığı ve güvenliğini incelemektir. Kantitatif analizden elde edilen sonuçlar şunları göstermiştir. Nakliye ve imalat endüstrilerinde, çalışanların sağlığı ve güvenliği tehlikelerine eğilimlidir. Yönetim ve çalışanların çalışan sağlığına yönelik olumsuz tutumlar gösterdiğini ve endüstrilerde güvenlik uygulamalarının

yetersizliği belirtilmiştir. Sonuç olarak, endüstrilerin çalışanların sağlığını ve güvenliğini kendi iç kurumsal sosyal ağları olarak görmeleri gerektiği önerilmiştir.

Tabor ve Modrak (2015) Bazı seçilmiş lojistik sistemlerde iş kazalarını, eylemleri, normal iş akışından sapmaları ve yaralanmaya neden olan olayları tanımlamak ve İş Güvenliği Yönetim sistemindeki hatalardan veya eksikliklerden kaynaklanana özel dikkat göstererek kazaların nedenlerini belirlemek için yaptıkları çalışmada niceliksel bir analiz yapmışlardır. Kaldırma ile ilgili en fazla kaza sayısının; taşıma, depolama makine ve ekipmanları: nesnelere manuel olarak taşırken veya manipüle ederken meydana geldiğini, makine üzerindeki kontrol kaybı, taşıma araçları veya taşınan yük ve bir malzeme faktörünün hasar görmesi veya yırtılması gibi olaylardan kaynaklandığını belirtmişlerdir.

Yousefi, Rezaee ve Moradi (2020) ok aşamalı bulanık bilişsel harita (SMFCM) ve süreç başarısızlık modu ve etkilerine dayanan bir risk önceliklendirme yaklaşımı sunulmuştur. Lojistik süreç risklerini önceliklendirmek (PFMEA) için analiz de bulunan çalışmada; süreç odaklı bir bakış açısını göz önünde bulundurmanın yanı sıra, her bir riskin i ve dış aşama nedensel ilişkileri ve risk faktörlerinin değerler yoluyla diğer riskler üzerindeki etkisinin miktarına göre lojistik riskleri önceliklendirilmiştir. Bu yaklaşımda, geleneksel risk öncelik numarası (RPN) ile karşılaştırılmış ve puana dayanan sonuçlar, genişletilmiş Delta kuralı (EDR) öğrenme algoritması uygulanmıştır.

Lojistik süreçlerin uygulanmasındaki herhangi bir eksiklik ve sapma, düşük performansa ve üreticinin pazar payını kaybetmesine neden olabilmektedir. Bu sorunun üstesinden gelmek için tüm lojistik alt süreçlerinde mevcut risklerin belirlenmesi ve düzeltici/ önleyici tedbirlerin alınması büyük önem taşımaktadır. Ayrıca iş güvenliği performansı ile işletme performansını birbirine bağlayan araştırmaların yapılması ihtiyacını da giderek artırmıştır. Çalışmada, lojistik sektöründe; iş sağlığı ve güvenliği konusunda yönetsel önlem ve tedbirlerin alınıp alınmadığını, iş sağlığı ve güvenliği kriterlerine göre çalışılıp çalışmadığını, İSG eğitimlerinin uygulanma durumlarını, iş güvenliği eksikliğinin olduğu durumlarda işçilerin hangi sorun/risklerle karşılaştıklarını tespit etmek amaçlanmıştır. Literatürde bu konu üzerinde az çalışma bulunsa da destekleyen çalışmalara (Auyong, Zailani ve Surieiteny (2012), Auyong, Zailani ve Surieiteny (2014), Auyong, Suhaiza ve Lilis (2014)) rastlanılmıştır. Ayrıca İSG önlemlerinin alınması ve gerekli eğitimlerin verilmesinden sonra iş/işletme performansını belirlemek bunların sonucunda önerilerde bulunmak araştırmanın bir diğer amacıdır. Bu konu üzerine de literatürde çok az çalışma yapılmıştır. Çalışma sonuçlarımız; Marzuki ve Sularso (2018) alışmasını destekler niteliktedir.

Lojistik Faaliyetlerin İş Sağlığı ve Güvenliği Açısından Ele Alınması

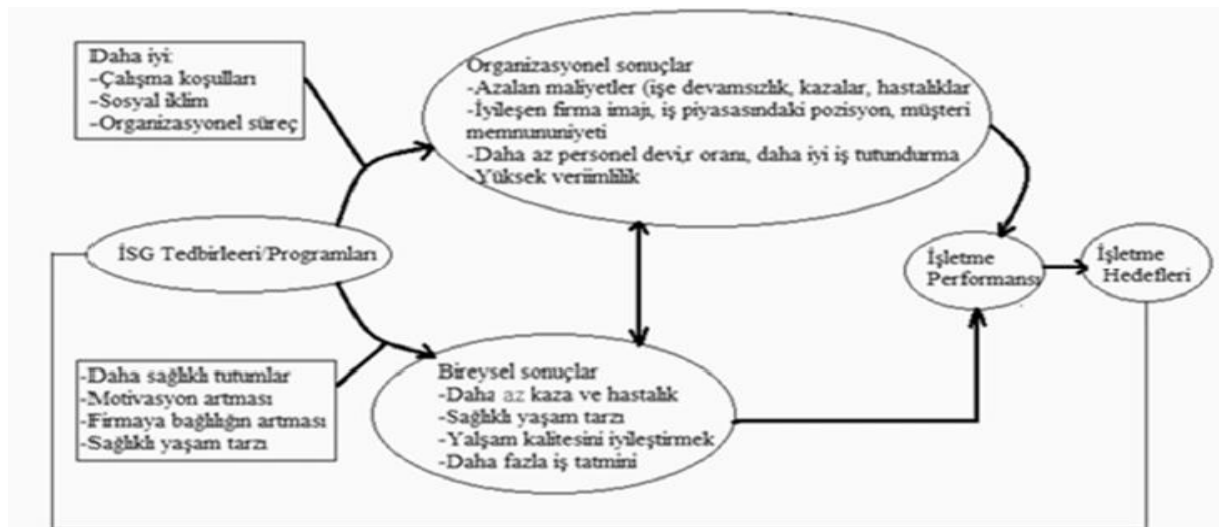
Dünya ticaretindeki büyüme ve buna karşılığ gelen kargo hareketi, ticaret hacimlerinin her 5 ila 7 yılda bir ikiye katlanmasının önünü açıyor. Bu durum, birden fazla seçenek ve Müşteri Hizmetleri ile gelişen endüstriye giren büyük oyuncular (personeller) olmadan mümkün değildir. Personellerin işlerinden ne kadar memnun kaldıkları, hata oranını, devamsızlığı ve ciroyu en aza indirerek ve fikir üretimini, işteki yeniliği ve diğer çalışanlarla işbirliğini en üst düzeye çıkararak üretkenliklerini artırmanın başında gelmektedir. İşteki memnuniyetin oluşması için başlangıçta dikkat edilmesi gereken en önemli konulardan biri İSG'dir. (Parvin - Kabir, 2011).

Uluslararası Çalışma Örgütü ve Dünya Sağlık Örgütü'ne (1950'ler) göre iş sağlığı ve güvenliği, işçilerin en üst düzeyde fiziksel, zihinsel ve sosyal refahını korumaktır (Quartey - Pupilampu, 2012). Ayrıca iş sağlığı ve güvenliği çalışma koşullarından kaynaklanan kötü sağlığın önlenmesini içermektedir. İşçileri istihdamlarında sağlıklarını olumsuz yönde etkileyen faktörlerden kaynaklanan risklerden korumayı; fizyolojik ve psikolojik yeteneklerine uyarlanmış bir mesleki ortama yerleştirmeyi, işçilerin fizyolojik ve psikolojik yeteneklerini çalışmalarına uyarlamalarını amaçlamaktadır (Miller - Haslam, 2009).

Lojistik hizmetleri deniz, hava, karayolu ve demiryolu taşımacılığına yayılmış, kolaylaştırma da dâhil olmak üzere çeşitli hizmet alanlarını içermektedir; dağıtım, depolama, elleçleme, entegre hizmetler vb. emeğin yoğun olduğu tüm sektörler gibi lojistik hizmet sektöründe de personellerin sıklıkla maruz kaldığı riskler bulunmaktadır (Baylan - Karaçevirgen, 2019). Bu riskleri; ulaşım faaliyetleri ile ilgili güvenlik riskleri (sürücü nitelikleri ve bakımı), forklift kullanımı sırasında yaşanan iş kazaları, baret ve gözlük gibi güvenlik araçlarının kullanılmaması (Auyong vd. 2014) olarak sıralayabiliriz.

Depolama sırasında da çeşitli türde kazalar bulunmaktadır. (Hemingway ve Smith, 1999). Riskler daha çok; güvenlik kültürünün ve sistematik bir güvenlik yönetimi yaklaşımının olmaması, kilit paydaşların rol ve sorumluluklarının cezalandırılmaması ve güvenlik politikasının kendi başına oluşturulması gibi etmenlerden kaynaklanmaktadır (Wagner - Neshat, 2012).

Lojistik sektöründe; ekonomik yapılarda, teknolojilerde ve demografide yaşanan değişiklikler, hızla yeni iş sağlığı ve güvenliği ihtiyaçlarını ortaya çıkarmaktadır. Bu değişikliklerde; uluslararasılaşma, küresel rekabet, stratejiler, kuruluştaki büyük değişiklikler, yapılar ve ilgili teknolojilerinde payının olduğunu düşünürsek, özellikle bir görevi tamamlamak için çok vasıflı insan kaynağının gerekli olduğu lojistik gibi sektörler için süreç daha da zorlayıcıdır. Alınacak önlemler bu değişiklikleri göz önüne alarak uygulanmalıdır (Hallikainen, 2017: 25).

Şekil 1. İşletme Performansı ve Amaçları İle İlişkili Olarak İSG Önlemleri ve Programlarının Sonuçları (Serencam ve Uçurum, 2020).

Güvenlik ve güvenlik performansının firmalarının işletme performansına stratejik olarak nasıl uyduğunu anlamak, güvenlik yatırımının bir maliyet endişesinden ziyade katma değer olarak görülmesi gerekmektedir (Urciuoli - Hints, 2016). Geleneksel olarak, iş güvenliği ve işletme performansı ile ilgili endişeler, birbirinden bağımsız ve bazen birbirine muhalif ayrı saldırı hatları olarak görülmüştür. Hâkim görüş, üretim ortamlarında iş güvenliği performansını artırmaya çalışırken (yani, yasal uyumluluktan beklenen yüksek uyumluluk maliyetlerine karşı beklenen sosyal faydaların elde edilmesi) (Queiroz - Telles, 2018), ürün ve teknolojileri tasarlayan ve üreten firmalar genellikle işletme performansını etkilemek için birincil itici güçler olarak verimlilik ve verim kalitesinin lojistiğine odaklanmaktadır (Linhard, 2005).

Materyal ve Metot

Araştırmanın evrenini Kütahya ilinde çeşitli sektörlerde (gübre, metal, yedek parça kablo ve manyezit üretimi) faaliyet gösteren 4 dış ticaret firmasının, lojistik faaliyetlerin aşamalarından sorumlu personeller oluşturmaktadır. Bu çalışma kapsamında evreni oluşturan toplam 187 personel araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Çalışma, betimsel araştırma türlerinden amaçsal (monografik) örneklem seçimi ile gerçekleştirilmiştir. Elde edilen verilerin istatistiksel analizlerinde açıklayıcı faktör analizi için SPSS 25.0 paket programı kullanılmıştır. Yapılan analizlerde istatistiksel anlamlılık (significance) değeri 0,05 olarak alınmıştır. Anket sonuçları, SPSS 25.0 paket programı ile analiz edilmiştir.

Taslak Ölçeğin Hazırlanması ve Uygulanması

İş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının iş/işletme performansı ölçeği, üç bölümden oluşmaktadır. Ölçek beşli likert yapıdan oluşmaktadır. Birinci bölümde; iş sağlığı ve güvenliği konusunda yönetsel önlem ve tedbirlerin alınıp alınmadığını, iş sağlığı ve güvenliği kriterlerine göre çalışılıp çalışmadığını ve İSG eğitimlerinin uygulanma durumlarını tespit etmek amacıyla 18 soru yöneltilmiştir. Bulunan ifadeler; hiç katılmıyorum (1), katılmıyorum (2), kararsızım (3), katılıyorum (4), tamamen katılıyorum (5) şeklinde değerlendirilmektedir. İkinci bölümde; çalışırken iş güvenliği eksikliğinin olduğu durumlarda hangi sorun/risklerle ne sıklıkla karşılaştıklarını belirlemek için 9 soru yöneltilmiştir. Bulunan ifadeler; hiç karşılaşmam (1), nadiren karşılaşırım (2), ara sıra karşılaşırım (3), çoğunlukla karşılaşırım (4), her zaman karşılaşırım (5) şeklinde değerlendirilmektedir. Üçüncü bölümde; iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınmasından ve gerekli eğitimlerin verilmesinden sonra iş performansını belirlemeye yönelik 10 soru yöneltilmiştir. Bulunan ifadeler; tamamen etkisiz (1), etkisiz (2), ne etkili ne etkisiz (3), etkili (4), tamamen etkili (5) şeklinde değerlendirilmektedir.

Bulgular ve Değerlendirme

Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testlerinden faydalanılmıştır. Bu testler sonucunda, her iki analiz için “p= ,000” olarak bulunmuştur. Buna göre $p < 0,05$

anlamlılık düzeyinde verilerin normal dağılım göstermediği ve istatistiksel analizlerde Non-Parametrik testlerin uygulanmasına karar verilmiştir. Elde edilen veriler Frekans Analizi ve Korelasyon Analizi doğrultusunda değerlendirilmiştir.

Tablo 1. Ankete Katılanların Cinsiyet Durumu

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Erkek	119	63,6
Kadın	68	36,4
Toplam	187	100

Anket katılımcılarının cinsiyet durumları incelendiğinde; Tablo 1’de gösterildiği gibi %63,6’sını (119) erkek ve %36,4’ünü (68) kadınlar oluşturmaktadır.

Tablo 2. Ankete Katılanların Yaş Durumu

Yaş	Frekans	Yüzde
18-25	55	29,4
26-33	66	35,3
34-41	42	22,5
42-49	24	12,8
Toplam	187	100

Katılımcıların yaş durumları Tablo 2’de gösterildiği gibi; %29,4’ü (55) 18-25 yaş %35,3’ü (66) 26-33 yaş, %22,5’i (42) 34-41 yaş ve %12,8’i (24) 42-49 yaş aralığındadır.

Tablo 3. Ankete Katılanların Unvanları

Unvan	Frekans	Yüzde
İşçi	137	73,3
Teknisyen	26	13,9
Tekniker	15	8,0
Uzman	9	4,8
Toplam	187	100

Anket katılımcılarının mesleki unvanları incelendiğinde; Tablo 3’de gösterildiği gibi %73,3’ü (137) işçi, %13,9’u (26) teknisyen, %8’i (15) tekniker ve %4,8’i (9) uzmanlardan oluşmaktadır.

Tablo 4. Ankete Katılanların Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde
İlköğretim	18	9,6
Lise/Meslek Lisesi	115	61,5
Önlisans	39	20,9
Lisans	12	6,4
Yükseklisans/Doktora	3	1,6
Toplam	187	100

Katılımcıların eğitim durumları Tablo 4’de gösterildiği gibi; %9,6’sı (18) ilköğretim, %61,5’i (115) lise/meslek lisesi, %20,9’u (39) önlisans, %6,4’ü (12) lisans ve %1,6’sı (3) yüksek lisans/doktora mezunudur.

Tablo 5. Anket Katılımcılarının Mesleki Deneyim Süresi

Toplam Çalışma Süresi	Frekans	Yüzde
0-2 yıl	7	3,7
2-5 yıl	28	15,0
5-10 yıl	106	56,7
10 yıl ve üzeri	46	24,1
Toplam	187	100

Katılımcıların, mesleki deneyim süresi incelendiğinde Tablo 5’te belirtildiği gibi %3,7’si (7) 0-2 yıl, %15’i (28) 2-5 yıl, %56,7’si (106) 5-10 yıl ve %24,1’i (46) 10 yıl ve daha uzun süredir bu işletmelerde çalışmaktadır.

Tablo 6. Korelasyon Analizi

	Yaş	Eğitim Durumu	İşletmede Çalışma Süresi	Unvan Süresi	Mesleki Deneyim
Sig. (2-tailed)	,000	,660	,003	,063	,759
N	187	187	187	187	187

Korelasyon analizi verileri incelenerek Tablo 7’de belirtildiği gibi dış ticaret yapan firmalarda iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının iş/işletme performansı üzerine etkisi tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çalışanların, yaşlarına göre dış ticaret yapan firmalarda iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının iş/işletme performansı üzerine etkisi olup olmadığı yapılan korelasyon analizi sonucunda “ $p= ,000$ ” olarak tespit edilmiştir. $p<0,05$ ’ten küçük olduğu için anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Buna göre dış ticaret yapan firmalarda iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının iş/işletme performansı üzerine etkisinin çalışanların yaşları ilerledikçe olumsuz yönde olduğu söylenebilir.

Çalışanların eğitim durumlarına göre dış ticaret yapan firmalarda iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının iş/işletme performansı üzerine etkisi yapılan korelasyon analizi sonucunda “ $p= ,660$ ” olarak tespit edilmiştir. $p>0,05$ ’ten büyük olduğu için anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Bu analize göre dış ticaret yapan firmalarda iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının iş/işletme performansı üzerine etkisinin eğitim durumlarına göre olumsuz yönde olmadığı söylenebilir.

Çalışanların işletmede çalışma sürelerine göre iş sağlığı ve güvenliği performans değerlendirme uygulamaları ile iş tatmini düzeyleri arasındaki ilişki yapılan korelasyon analizi sonucunda “ $p= ,003$ ” olarak tespit edilmiştir. $p<0,05$ ’ten küçük olduğu için anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Buna göre dış ticaret yapan firmalarda iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının iş/işletme performansı üzerine etkisinin çalışanların işletmede çalışma sürelerine göre olumsuz yönde olduğu söylenebilir.

Çalışanların unvanlarına göre dış ticaret yapan firmalarda iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının iş/işletme performansı üzerine etkisi yapılan korelasyon analizi sonucunda “ $p= ,063$ ” olarak tespit edilmiştir. $p>0,05$ ’ten büyük olduğu için anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Bu analize göre dış ticaret yapan firmalarda iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının iş/işletme performansı üzerine etkisinin çalışanların unvanlarına göre olumsuz yönde olmadığı söylenebilir.

Çalışanların toplam çalışma sürelerine göre dış ticaret yapan firmalarda iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının iş/işletme performansı üzerine etkisi yapılan korelasyon analizi sonucunda “ $p= ,759$ ” olarak tespit edilmiştir. $p>0,05$ ’ten büyük olduğu için anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Bu analize göre dış ticaret yapan firmalarda iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının iş/işletme performansı üzerine etkisinin toplam çalışma süresine göre olumsuz yönde olmadığı söylenebilir.

Sonuç ve Öneriler

Dış ticaret yapan firmalarda iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının iş/işletme performansı üzerine etkisi ile ilgili yapılan anket çalışmasında elde edilen bulgular; çalışanların yaş aralığı ilerledikçe, iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının iş/işletme performansı üzerine etkisi olumsuz yönde gerçekleşmektedir. Ankete katılanlar eğitim durumlarına göre incelendiğinde, eğitim durumunun iş sağlığı ve güvenliğini ve çalışan performansını olumsuz yönde etkilemediği sonucuna varılmıştır. Çalışanların mevcut işletmede çalışma sürelerine göre yapılan değerlendirmede, çalışmaya başlayalı kısa süre olan çalışanların performansı, uzun süredir çalışanlara göre olumsuz olarak değerlendirilmiştir. İş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının iş/işletme performansı üzerine etkisinin çalışanların unvanlarına göre olumsuz yönde olmadığı sonucu elde edilmiştir. Buna sonuca göre, işletmelerin unvan ayırt etmeksizin iş sağlığı konusunda çalışanları eğitim ve uygulamalar ile bilinçlendirdiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Dış ticaret yapan firmalarda iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının iş/işletme performansı üzerine etkisinin toplam çalışma süresine göre olumsuz yönde olmadığı sonucuna varılmıştır. İş sağlığı ve güvenliği temel bir örgütsel politika haline dönüşmüştür. Anket yapılan işletmeler dâhil, tüm işletmelerde bu konuda yapılan çalışmalar personelin iş hayatı boyunca üzerine bilgi, tecrübe katarak işi güvenli bir şekilde gerçekleştirmesini sağlamakta ve işletme performansına katkıda bulunmaktadır.

Anket çalışması verilerden yola çıkarak şu önerilerde bulunmak doğru olacaktır:

1. İşçi sağlığı ve güvenliği, temel bir örgütsel politika ve hatta bir hak olarak görülmelidir; Eğitim kuruluşlarının günlük operasyonlarda var olan riskleri yönetmek için sistematik yöntemlere sahip olmaları gerektiğinden, iş güvenliğine yönelik mevcut dikkat yetersizdir. Ayrıca örgüt sınırları içinde yer alan eğitim faaliyetleri ile ilgili mesleki eğitimde mevcut iş güvenliği durumunu iyileştirmek için mevcut riskleri yönetmek ve doğru araç ve prosedürleri değerlendirmek için uygun bir iş güvenliği politikası geliştirmek çok önemlidir. İşlevsel ve uygun bir iş güvenliği politikasının başarılı bir şekilde uygulanması, tüm kilit paydaşların iş güvenliğinin başarılı bir şekilde gerçekleştirmesini ve faydalarını fark ettiği operasyonel faaliyetlerden yönetim ve yönetime kadar tüm organizasyon seviyelerini içermektedir.
2. İş güvenliğinin iyileştirilmesi ve sağlık programı, bir işletmenin sürdürülebilirliğine katkıda bulunacaktır: Benzer şekilde, iş sağlığı güvenliği risk yönetimi de üç aşamalı bir süreç olarak tanımlanmaktadır. İlk olarak, işyerinde tehlikeler tanımlanmaktadır. İkincisi, riskin altında yatan tehlikeler değerlendirilmektedir. Son olarak, tanımlanmış riskler için uygun kontroller yapılmaktadır. Anlama ve yönetme organizasyonu etkileyebilecek tüm riskler daha iyi performans ve rekabet avantajı sağlayacaktır.

Küresel üretim şirketlerinin en büyük sorunlarından biri işçi verimliliğini artırmaya odaklanmaktır. Bu tür şirketlerin bazı ortak özellikleri arasında yüksek iş yükü, olumsuz çevre, kötü tasarlanmış insan-makine sistemleri, hoş olmayan çalışma koşulları vb. Küresel üretim şirketlerinin bu durumları bertaraf edebilmek adına yaptıkları stratejileri; 1. Uluslararası toplumun güçlendirilmesi ve ulusal sağlık politikaları. 2. Sağlıklı bir çalışma ortamının teşvik edilmesi, sağlıklı çalışma uygulamaları ve iş sağlığı. 3. Meslekler için uygun destek hizmetlerinin oluşturulması. Ülkemizde ulusal ve uluslararası ticaret yapan firmalar iş sağlığı ve güvenliği

uygulamalarının iş/işletme performansı üzerine olumlu etki etmesini istiyorlar ise bu stratejileri gerçekleştirmeleri fayda sağlayacaktır.

Lojistik ve Dış Ticaret firmaları başta olmak üzere iş sağlığı ve güvenliği konularında ülkemiz tarafından bilimsel çalışma ve araştırmalara destek verilerek etkili sistemlerin kurulmasına katkı sağlanmalıdır. Ayrıca gelecek çalışmalarda, lojistik ve dış ticaret firmalarında tehlikelerin nerelerde ve nasıl oluştuğu konularına değinilmesi faydalı olacaktır. Uygulayıcılara yol gösterebilecek kaynakların olması güvenli iş yerlerinin oluşturulmasını hızlandıracak ve daha güvenli iş yerlerinin oluşmasını sağlayacaktır.

Kaynakça

Anandhi, K. & Perumal, R. (2013). Job satisfaction in logistics sector: A review and research agenda. *International Journal of Marketing and Technology*, 3(5), 114.

AuYong, H., Zailani, S., & Sureienty, L. (2012) Considering the Influence of Mass Media and Safety Peformance in Logistics Sustainability: A Pilot Study.

Auyong, H. N., Zailani, S., & Surlenty, L. (2014) Labour Safety Standards and Practices in Malaysian Logistics Industry.

Baylan, Ö. Ü. M., & Karaçevirgen, Ö. G. T. Lojistik Sektöründe İş Sağlığı Ve Güvenliği: Türkiye Örneği.

Erol, M. (2019). Occupational Health and Work Safety Systems in Compliance With İndustry 4.0: Research Directions. *International Journal of eBusiness and eGovernment Studies*, 11(2), 119-133.

Hallikainen, M. (2017). Developing Work Safety Policy: For Vocational Educational Program in Logistics.

Hemingway, M. A., & Smith, C. S. (1999). Organizational climate and occupational stressors as predictors of withdrawal behaviours and injuries in nurses. *Journal of occupational and organizational psychology*, 72(3), 285-299.

Klimecka-Tatar, D., & Matevž, O. (2020). The Level of Occupational Health and Safety in European Enterprises Providing Transport and Logistics Services in Terms of Quality Management Principles. *Multidisciplinary Aspects of Production Engineering*, 3(1), 394-404.

Linhard, J. B. (2005). Understanding the return on health, safety and environmental investments. *Journal of Safety Research*, 36(3), 257-260.

Marzuki, H., & Sularso, R. A. (2018). The Influnce of Occupational Safety Culture, Leadership and Motivation toward Job Satisfaction and Employee Performance at PT. Total Logistic and Operation Support in Eastern Kalimantan.

Miller, P., & Haslam, C. (2009). Why employers spend money on employee health: Interviews with occupational health and safety professionals from British Industry. *Safety Science*, 47(2), 163-169.

Parvin, M. M., & Kabir, M. N. (2011). Factors affecting employee job satisfaction of pharmaceutical sector. *Australian journal of business and management research*, 1(9), 113.

Rajchel, M. D. (2015). Safety and operations: Implications within an Air Force large terminal logistics aerial port during manning and throughput reductions. Wilmington University (Delaware).

Reinert, D. (2016). The future of OSH: a wealth of chances and risks. *Industrial health*, 54(5), 387-388.

Serencam, H., & Uçurum, M. Ağır Metal Gideriminin İş Sağlığı ve Güvenliği ve Tersine Lojistikteki Yeri ve Önemi. *Bayburt Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 3(1), 63-79.

Shannon, H. S., Robson, L. S., & Sale, J. E. (2001). Creating safer and healthier workplaces: role of organizational factors and job characteristics. *American journal of industrial medicine*, 40(3), 319-334.

Shikdar, A. A., & Sawaqed, N. M. (2003). Worker productivity, and occupational health and safety issues in selected industries. *Computers & industrial engineering*, 45(4), 563-572.

Urciuoli, L., & Hintsä, J. (2016). Differences in security risk perceptions between logistics companies and cargo owners. *The International Journal of Logistics Management*.

Üngüren, E., & Koç, T. S. (2015). İş sağlığı ve güvenliği uygulamaları performans değerlendirme ölçeği: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *SGD-Sosyal Güvenlik Dergisi*, 5(2), 124-144.

Quartey, S. H., & Pupilamp, B. B. (2012). Employee health and safety practices: An exploratory and comparative study of the shipping and manufacturing industries in Ghana. *International Journal of Business and Management*, 7(23), 81.

Queiroz, M. M., & Telles, R. (2018). Big data analytics in supply chain and logistics: An empirical approach. *The International Journal of Logistics Management*.

Yousefi, S., Jahangoshai Rezaee, M. ve Moradi, A. (2020). Ardışık çok aşamalı bulanık bilişsel harita kullanarak imalat endüstrilerindeki lojistik süreç risklerinin nedensel etki analizi: bir vaka çalışması. *International Journal of Computer Integrated Manufacturing*, 33 (10-11), 1055-1075.

Veltri, A., Pagell, M., Behm, M., & Das, A. (2007). A data-based evaluation of the relationship between occupational safety and operating performance. *Journal of SH&E Research*, 4(1), 1-22.

Wagner, S. M., & Neshat, N. (2012). A comparison of supply chain vulnerability indices for different categories of firms. *International Journal of Production Research*, 50(11), 2877-2891.